

SVERIGE 7:50
NORGE 9:25
DANMARK 9:50
INKL MOMS

MYNT KONTAKT

APRIL 1979

3

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Elias Brenner miljö och verksamhet

Sid 59

FRÅN LYRIK TILL RELIEF

Sid 52

EDWARD VIII SER ÅT FEL HÅLL

Sid 55

BOKSTAVSBRAKTEATER

Sid 56

BESÖK HOS KUNGEN

Sid 63

KRING EN FÖRLAGERITNING

Sid 64

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITTA MEILLE SOUMEKSI

Sid 70

*Glöm ej
vår*

Auktion 11 den 5 maj kl. 10.00

*Lokal: Ingenjörshuset Malmskillnadsgatan 48
Mitt emot vår affär*

Bl a

*Svenska och utländska mynt och medaljer
Äldre ryska och finska sedlar och ett stort
sortiment av sällsynta baltiska sedlar*

*Katalogen erhålles enklast med 20 kr
till postgiro 70 26 86-7*

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm,
08/11 05 56
Etablerad 1893

Önskar köpa alla slags
holländska mynt.

Skriv på svenska eller
engelska till:

**A. Vink, Wilhelminalaan 6,
Rijswijk, Holland**

**ALLA BRA
MYNT
OCH SEDLAR KÖPES
TILL HÖGSTA DAGSPRIS
VÄLKOMMEN
TILL**

BARONEN
MYNT- OCH ANTIKHANDEL

VÄSTRA HAMNGATAN 19,
411 17 GÖTEBORG. TEL. 031-13 69 11

MYNT
SEDLAR, TILLBEH.

KÖPER SÄLJER
VÄRDERAR.

GÄVLE MYNTHANDEL AB

N. Centralgatan 4
Postadress:
Box 293, 801 04 Gävle
Telefon 026-12 82 25

Öppettider: 16-18
lördagar 9-13

R. UPPGRENS MYNTHANDEL

Renstiernas Gata 29

*Köper, säljer,
värderar
svenska och
utländska mynt.*

•
*Tillbehör
Litteratur*
•

Öppettider: vard. 9-18
lunch 13-13.30, lörd. 9-13

Postadress:
Box 11 080, 100 61 Stockholm
Telefon 08-44 82 81

**Vi har f. n.
ett stort lager av
mynt och sedlar
i bra kvaliteter.
Dessutom
många rariteter
som t. ex.
5-öring 1910
och 1927,
1-kr. 1942 å. u. b.**

*Välkommen med
Din beställning*

**F:a SAMLAREN,
Rune Erixson**
Ronnebygatan 11
292 00 Karlshamn
Tel. 0454-139 90

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari - maj och
september - december.

Prenumeration: helår 55:-

REDAKTION

Huvudredaktör
och ansvarig utgivare:

Frank Olrog

Telefon 08-26 14 57

Arkitektvägen 29

161 45 Bromma

Biträdande redaktörer:

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 756 86 62

Annon priser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 200:-
omslaget 4:e sida	1 500:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 000:-
2/3 sida (104×220 mm)	700:-
1/2 sida (157×108 mm)	525:-
1/3 sida (50×220 mm)	375:-
1/4 sida (76×108 mm)	290:-
1/6 sida (50×108 mm)	200:-
1/12 (50×52 mm)	110:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden
före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm

Sändes till Ordfront

Fack, 104 32 Stockholm

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Programmet april-maj 1979

Lokal: Östermalmsgatan 81, Stockholm, om ej annat anges.

Tid: kl 18.30 om ej annat anges.

APRIL

Lördag 7. Svenska Numismatiska Föreningens årsmöte.

- 1) kl 13 Samling i Södra valvet, Kungliga Slottet, vid nedgången till Skattkammaren. Gruppbiljett kommer att lösas men Skattkammaren beses individuellt,
- 2) kl 14 Samling i Västra valvet för besök på Karl Johans-utställningen i Kungl Husgerådskammaren,
- 3) kl 15 Årsmötesförhandlingar i Kungl Husgerådskammarens föreläsningssal,
- 4) kl 17 ca Möjlighet ges att efter förhandlingarna bese ett urval ur Konungens medaljsamling,
- 5) kl 18 ca Middag på Kaffestugan i Trångsund. Pris: 70 kr inkl service. Menu: Tonfisksallad, Filet Mignon, öl och kaffe. Övriga drycker ingår ej i priset,
- 6) OBS! Tiden för förhandsanmälan till middagen har förlängts till den 5 april. Ring 08/67 55 98!

Torsdag 26. Antiksektionen sammanträder. Vi jämför och diskuterar romerska mynt fr o m Domitianus t o m Severus Alexander. Tag med egna mynt!

MAJ

Fredag-lördag 11-12. Svenska Numismatiska Föreningens vårauktion.

Lördag-söndag 19-20. Svenska Numismatiska Föreningens resa till Åbo.

Program meddelas snarast. Anmäl ditt intresse till föreningens kansli!

Måndag 21. Medeltidssektionen har möte. Föredrag av Kenneth Jonsson om Olof Skötkonungs mynt.

FIDEMs kongress i Lissabon den 2-7 september. Ett omfattande program föreligger. Intresserade hänvisas till föreningens kansli där upplysningar kan ges om kongressen.

Den nionde internationella numismatiska kongressen i Bern den 10-15 september. Föreningen undersöker möjligheterna till gruppresan. Intresserade bör skriva och anmäla sig till: M. O. P. Wenger, Kongress-Sekretariat CIN 1979, c/o Schweizerische Kreditanstalt, CH-3001 Bern, Schweiz.

FRÅN LYRIK TILL RELIEF

Fyra författarmedaljer

Av GUNVOR SVENSSON L

I tio år har jag utfört Svenska Akademiens årliga medalj – "minnespenning" – över författare och tänkare, en serie som påbörjades 1786.

Detta arbete har varit mig till stor glädje; jag har fått studera och fördjupa mig i materialet kring den person som skall tolkas och porträtteras, och fått berikande kontakter med författarna till de motsvarande minnesskrifterna.

På dessa medaljer är bildens innehåll på fransidan knuten till den fyndiga latinska devis, som Akademien anger, och till minnesskriftens inriktning. Under dessa förhållanden blir man givetvis något bunden. Jag har därför sedan länge närt en önskan att fritt och självständigt få utföra medaljer över några av våra svenska författare.

Innan jag började arbeta med Svenska Akademiens medaljer, har jag gjort tre författarmedaljer: Tage Aurell, Harry Martinson och Nils Ferlin, fritt skapade utan anknytning till någon institution. Aurell-medaljen från 1955 var ett tävlingsbidrag, belönat med första pris, inför Internationella Medalj-federationens (FIDEM) kongress i Stockholm samma år. Den är avbildad i Lagerquists och Nathorst-Böös' samlingsverk "Mynt och Medaljer" plansch XXII:4. I samma tävling fick jag ett andrapris för en medalj över Cajsa Warg.

Medaljerna över Ferlin och Martinson, från slutet av 60-talet, är liksom Aurell-medaljen, gjutna. Ferlin-medaljen är avbildad i katalogen till FIDEMs utställning i Prag 1969, samt i Nordisk Numismatisk Årsbok 1971 sid 227, där Nils L Rasmussen beskriver den på sid 225–226.

De senaste åren har jag i tankar-

na arbetat med porträtt av poeter, och följande har nu slutförts i medaljform: Gustaf Fröding, Erik Axel Karlfeldt, Birger Sjöberg och Nils Ferlin.

FRÖDING-MEDALJEN

För att tolka Gustaf Frödings diktning på den lilla yta som medaljformatet medger, och med så få symboler som möjligt, har jag valt en vacker kvinna, något svävande i sin gång, men ändå mycket jordisk och påtaglig. Tolkningen anknyter till det intryck jag fått av kvinnan och kärleken i många av Frödings dikter, men även till mitt intryck av Frödings diktkonst som helhet. Kvinnan kan, bland flera andra, vara: "En vårfästmö", "Flickan i ögat" eller "Fylgia" – som svävar i skönhet och stjärneglans – eller kvinnan i "En hög visa":

– "Si, hennes gång är som en dans
över ängarne
och såsom en stor konungs
dotters dans,

ty hon är såsom en ung gran
och såsom en sjungande vattubäck
och såsom solskenet över sjö-
arne
de därliga sjöar i dalarne" –

Dock, den dikt av Fröding som ligger mig närmast om hjärtat och styrt mina tankar, när jag utformat medaljen är: "Det borde varit stjärnor", vari kvinnan symboliserar Frödings hela diktkonst, där diktarens musa och poesi blir ett i den underbara dikten som börjar:

– "Det borde varit stjärnor
att smycka ditt äne
som länkar och spänne
och stråldiadem om ditt hår,
där silverljusa skira
och svagtgyllne bleka
små strimmor sågos leka
likt strimmor, dem ett norrsken
i kvällrymden sår." –

Fröding har porträtterat sig själv som "ett gammalt bergtroll" i dikten med detta namn. Andå har jag inte velat ge trollansiktet några av

Frödings anletsdrag; trollet får tjäna enbart som symbol.

Däremot har jag i det stora ansiktet med "den fula truten" och de "ondögda" dragen velat få fram det mänskligt ensamma och tragiska, så gripande hos figuren som är medveten om att han måste avstå.

Konvaljen är inte bara en skulptural pendang till trollet, utan även dess motsats. Den fina, veka och sorgsna, men raka och stolta, "Kung Liljekonvalje".

Till Gustaf Frödings porträtt har jag använt mig av ett fotografi från sista sjukdomsperioden i Uppsala 1904. Detta fotografi är analogt med det som varit förebild till Richard Berghs kända målning av Fröding en face. Dessa visar visserligen en sjuk man, men med förändligade och förskönade anletsdrag och skiljer sig mycket från andra fotografier av Fröding, på vilka man ser en med pincenez och mustasch prydd herre.

KARLFELDT-MEDALJEN

Det finns en dikt i vår svenska lyrik som jag älskat mycket, "Jungfru

Maria" av Erik Axel Karlfeldt, med den nordiska stämningen och det ömsinta sätt på vilket den robusta dalkarlen låter den heliga jungfrun från Juda skrida fram på våra svenska ängar.

Jag har under årens lopp gjort många skisser till fristående skulpturer och reliefer illustrerande denna dikt, och därför har det varit naturligt för mig att låta "Jungfru Maria" vara bilden på framsidan av Karlfeldts medalj.

Det finns oändligt mycket annat att hämta ur Karlfeldts diktning, men Maria stiger rakt ut ur dalmålningar och kurbitsar:

– "Hon kommer utför ängarna
vid Sjugareby.
Hon är en liten kulla
med mandelblommans hy,
ja, som mandelblom och nyponblom
långt bort från väg och by,
där aldrig det dammar och
vandras. –

– Ja, den strålen som ligger så blänkande och lång ifrån aftonrodnans fäste över Siljan – du kunde gå till paradiset i kväll din brudegång på den smala och skälvande tilgan.”

Carl Larsson har gjort ett ungdomsporträtt av Karlfeldt med stiliserade, dansande kullor i bakgrunden. Så vitt jag kan se måste han ha målat porträttet efter ett grafiskt blad han tidigare utfört, ty Karlfeldts lugg ligger åt vänster sida, medan på alla fotografier i alla åldrar luggen ligger åt höger sida.

De fotografier jag har använt är från Karlfeldts äldre dagar.

SJÖBERG-MEDALJEN

Birger Sjöberg ingår i serien av de tio medaljer jag utfört för Svenska Akademien. Akademimedaljen från 1970 är avbildad i Birger Sjöbergs sällskapets årsbok 1971, sid 213, och jag beskriver där svårigheterna att finna en uttrycksform för Birger Sjöbergs porträtt, bl a på grund av variationerna hos de olika fotografierna av honom.

Porträttet på den nu fullföljda medaljen är helt nyarbetat, men byggt efter samma princip som det tidigare. Jag har riktat hans blick åt annat håll och givit honom en annan mimik, samt ändrat detaljernas form.

Sjöberg-medaljen från 1970 var byggd över devisen ”Quietis turbulentus vates” – ”Idyllens och krisers diktare”. Den gången var det önskvärt att undvika Frida-gestalten, och idyllen symboliserade jag med en blomma (gullviva) mot allvarets törnekrans.

De flesta som tänker på Birger Sjöbergs diktning får nog Frida först i tankarna, och på den nu föreliggande medaljen har jag ställt Frida mot törnekransen.

Jag finner att det svåra i en skulptural tolkning av Birger Sjöbergs diktning är att komma nära det idylliska, vardagliga och sötaktiga, men att liksom Birger Sjöberg ändå klara sig från det banala.

– ”Något ljuvt och änglaaktigt skiner omkring Fridas huvud, medge det! Särskilt när bak vårens blomgardiner kring hon går med små och lätta fjät.”

FERLIN-MEDALJEN

Nils Ferlin har ett enormt rikt bildspråk och bildgalleri i sin diktning. Man kan välja och vraka länge om man söker en bild för fransidan av hans medalj.

Min medalj över Ferlin 1969 finns endast utgiven i ett bronsexemplar, som ägs av Kungl Myntkabinettet.

Som motiv för fransidan stannade jag då vid dikten med vilken Ferlin illustrerade sin diktning:

– ”Får jag lämna några blommor, ett par rosor i din vård,

Den ena den är vit, och den andra den är röd, men den tredje vill jag helst dej förära.

Den blommor inte nu, först när givaren är död, men då blommor den rätt länge, min kära.”

Även på den nu utförda medaljen har jag stannat för samma motiv, men givit det en ny form. Porträttet från 1969 har bearbetats i mindre omfattning.

De här återgivna medaljerna präglas i 60 mm diameter, och gjutes även i 13,5 cm.

Reval-daler 1598

På en studierejse til Warszawa i august 1777 fik jeg forklaret flere enkeltheder om Josef Majnert, som forklarer de problemer, jeg fremlagde i artiklen *Falsk eller ægte Reval-daler 1598*, Myntkontakt nr 3/1976, s 8-9.

Som dengang nævnt, er de kendte eksemplarer nyere forfalskninger udført af Majnert. Men det kan være vanskeligt ud fra en enkelt mønt, at afgøre om de er støbte (giutna) eller prægede.

Josef Majnert, skulle for at udføre en forfalskning, have et originaleksemplar til sin rådighed – og han havde som nævnt i artiklen 1976, Potockis eksemplar, som efter de

oplysninger jeg har fået, siden er forsvundet.

Efter dette originaleksemplar lod han støbe (giuta) et eksemplar i jern. Dette jerneksemplar benyttede han som poinçon, hvorefter han havde et prægestempel.

Jeg formoder, at flere af de møntforfalskninger, som nu om dage foretages, sker efter en forbedret metode efter Majnerts grundprincipper.

Jørgen Sømød

Varför ser Edvard VIII åt vänster och ej åt höger

George IV

William IV

Victoria

Edward VII

George V

Edward VIII
ser åt fel håll

George VI

Elisabeth II

Någon gång gör man när man sysslar med mynt och medaljer små iakttagelser som uppenbarar något som skulle kunna kallas mänskliga svagheter. I det fallet, som här skall relateras, är det dock tveklöst att på vilken sida svagheten var störst.

Som alla som sysslar med mynt vet, har engelska mynt på åtsidan den regerande monarkens porträtt i profil. Detsamma gäller engelska frimärken. Det är inte heller något ovanligt, detsamma gäller många länders mynt och frimärken. När Edward VIII den 20 januari 1936 efterträdde Georg V, skulle sålunda nya mynt präglas med den nye konungens porträtt i profil. Enligt rådande praxis brukade myntverket inbjuda ett par konstnärer att utföra skisser till de nya mynten. Chefen för myntverket, Sir Robert Johnson, en äldre, framstående ämbetsman förfrågade sig följaktligen hos kungen, om denne ville sitta modell för de båda anmodade konstnärerna. Detta beviljades genast.

På överenskommen dag anlände Sir Robert med de båda konstnärerna. Edward VIII tittade på skisserna, men observerade att de visade den högra profilen av hans ansikte. En lång erfarenhet från det offentliga livet hade lärt honom, att den första regeln för god "public relations" var att presentera sig i bästa

möjliga ljus. Efter att ha tagit del av tusentals bilder av sig själv i pressen hade han kommit till den slutsatsen – inte bara av fåfänga – att den vänstra profilen var bättre än den högra. Han frågade därför konstnärerna, varför de båda två hade valt att teckna den högra profilen, samtidigt som han för dem förklarade sina egna skäl för att föredra den vänstra. Svaret blev, att myntverket hade föreskrivit höger profil. Efter att noga ha studerat kungens ansikte, höll de emellertid med om att utseendet på myntet otvivelaktigt skulle förbättras i estetiskt hänseende om den andra profilen visades. Nu ingrep emellertid Sir Robert, som dittills hållit sig tyst.

Han klarade strupen och framhöll att den riktning, i vilken kungens bild fanns på mynten, inte hade något att göra med estetik. Det var helt enkelt en gammal tradition att vända profilen på den nye kungen vid ett tronskifte. "Farfadern, Edward VII, såg åt höger", sade myntdirektören, "och det framlidna majestätet, Er fader, George V, såg åt vänster."

"Jaså", sade då Edward VIII, "då är det därför min tur att se åt höger".

Sir Robert var uppskakat och förvirrad – man var det på den tiden – när man fann sig ha andra åsikter

än kungen. För att något lätta upp den tryckta stämningen, sade då Edward.

"Jag förstår. Det är precis som om Englands kungar följer ett evigt tennisspel från de båda sidlinjerna."

Inpasset ledde emellertid inte till något samförstånd. Kungen försäkrade att även om han inte önskade ändra någon tradition, var hans argumentering logisk. Han krävde därför att de anlitade konstnärerna skulle anmodas göra nya skisser.

"När allt kommer omkring", slutade Edward, "är det mitt ansikte som skall användas. Är det därför inte rimligt att jag åtminstone skall ha privilegiet att avgöra vilken profil som skall visas allmänheten".

Sir Robert, som tydligen slets mellan en uppriktig önskan att vara regenten till lags och likväl följa numismatisk tradition, lovade att han skulle göra vad han kunde.

Några dagar senare återkom konstnärerna till slottet med nya skisser. Kungens huvud pekade fortfarande i samma riktning som förut men försök hade gjorts att möta regentens önskemål genom att överföra dragen från den vänstra profilen till den högra.

Efter att studerat detta anatomiska falsarium, menade Edward att det vore bättre att helt slopa alltihop än att underkasta sig en tradition som medförde en sådan förvanskning av regentens utseende.

Slutligen tillhölls Sir Robert artigt men bestämt att kungens instruktioner skulle åtlidas. Det enda mynt med Edwards bild är 3 pence 1937 (se fig). Detta ytterst sällsynta mynt visar konungens vänstra ansiktshalva. Edward vann således profilstriden. Som varje myntsamlare lätt kan konstatera visar hans broder och efterträdare, Georg VI, också vänstra profilen och den nuvarande drottning Elisabeth II den motsatta. Detta markerar återgång till den gamla ordningen men Edwards numismatiska snedsprång har förryckt rytmen i regentserien.

Gösta Florén

**GYNNA
MYNTKONTAKTS
ANNONSÖRER**

SVENSKA BOKSTAVSBRAKTEATER FRÅN SENMEDELIDEN

Av BENGT HEMMINGSSON

För en tid sedan inkom följande fråga till MYNTKONTAKT:

"På Albrekts av Mecklenburg sällsynta örtugar från Kalmar förekommer ett krönt uncialt E, rätt eller bakvänt. Vad bokstaven betyder känner man ej till. Ca 1364-1500 präglades brakteater med krönt A, E och S (Lagerqvist grupp XXXIII). A och S torde syfta på präglingsorten, Västerås (Aros) eller Åbo respektive Stockholm och/eller Söderköping. Brakteaten med krönt E, som är sällsynt, kan möjligen vara norsk. Är den svensk, bör rimligen även E syfta på präglingsorten. Något mynthus vars första bokstav är E fanns dock ej under denna tid.

Min fråga är nu: talar något, såsom t ex fyndort, datering, stil el dyl, för att myntet präglats för kung Albrekt i Kalmar (jfr örtugens krönta E)? Myntets sällsynthet tyder ju på prägling under en kort tidsperiod eller en liten emission.

Rolf Sjöberg"

Vid sammanställandet av översikten av norska medeltidsmynt i "Norges mynter" (1976) blev jag givetvis ställd inför denna intressanta fråga. Jag beslöt mig dock för att avstå från att inkludera den krönte E-brakteaten i den norska myntserien av skäl som följer.

Brakteater med en krönt bokstav inom slät ring började präglas ungefär samtidigt i både Norge och Sverige, antagligen under 1370-talet. De bokstäver som förekommer är A, E, h, O och S. På goda grunder kan det antas att de med krönt h och O är norska. Bokstäverna står sannolikt för Håkon VI Magnusson (1355-80) och Olav IV Håkonsson (1380-87).¹ De med krönt A och S är säkert svenska, men här betecknar bokstäverna ej regenten, utan av allt att döma myntorten (se nedan). Bokstaven E, däremot, har varit föremål för diskussion. I Lagerqvists *Svenska mynt under vikingatid och medeltid* etc är myntet upptaget under grupp XXXIII:C såsom "möjligen norskt". Det enda

skatfynd jag har kunnat finna E-brakteaten representerad i är ett från Skänninge i Östergötland, troligen nedlagt ca 1390², vilket tyder på att E-brakteaten börjat präglas under Albrekts av Mecklenburg (1364-89) regering. Jag finner det dock mindre sannolikt att E-brakteaten skulle vara norsk. Detta dels på grund av att - som nämnts - bokstäverna på de norska mynten betecknar myntherren, och någon norsk regent med ett namn som börjar på E finns ej under 1370-80-talen; dels på grund av att E-brakteaten mig veterligen aldrig påträffats i Norge.

Vad betecknar då bokstaven E? Jag tror att Rolf Sjöberg är på rätt väg när han förknippar denna brakteat med Albrekts Kalmarmyntning. Kalmarörtugarna är ju, som Sjöberg nämner, försedda med ett krönt E. Vad detta E står för är dock en olöst gåta.

Liksom Kalmarörtugarna så är även E-brakteaten mycket sällsynt i förhållande till de övriga kända präglingsorna från denna tidsperiod. Detta kan i och för sig tolkas som att Kalmarmyntningen var relativt liten. Å andra sidan måste vi ta hänsyn till avsaknaden av svenska skatfynd, daterbara till 1370-80-talen; det är ju möjligt att Kalmar-myntningen tillhör just denna period.

Det kan i detta sammanhang vara intressant att försöka reda ut vad bokstäverna A och S i sin tur står för. Från 1370-talet präglades dels brakteater med ett krönt, framvänt huvud inom slät ring, dels de ovan nämnda slättingsbrakteaterna med krönt A, E och S. Dessa kan jämföras med de samtida örtugarnas bildtyper. Stockholmsörtugarna har ett krönt, framvänt huvud, Kalmarörtugarna ett krönt E samt de till Silbberget förlagda örtugarna ett krönt S. Attributeringen till Silbberget är dock ej säker; ett fullt lika tänkbart alternativ är Söderköping.³ Under alla omständigheter har vi här ett klart samband mellan örtugarnas och brakteaternas bildtyper. Krönt huvud skulle med andra ord symbolisera Stockholm,

krönt E Kalmar och krönt S Söderköping eller Silbberget. Kvar blir då krönt A, som inte har någon motsvarighet i örtugserien, men sannolikt betecknar Aros, dvs Västerås. Att bokstaven skulle beteckna Åbo är mindre troligt, då det inte finns några belägg för myntning i Finland under Albrekts regering.

Efter denna jämförelse kan man dock inte undgå att blicka bakåt i myntserien - brakteaterna med krönt bokstav föregås ju av två andra serier med okrönt bokstav. Dessa har antingen strålring eller slät ring.

Strålringsbrakteaterna - med bokstäverna E, S (även som halvpennning), samt med krona (LL grupp XXVIII) - är troligen det myntslag som enligt påvliga notarialinstrument introducerades den 22 februari 1354.⁴ Gruppen synes ha varit utsatt för en successiv försämring; Thordemans⁵ haltanalyser uppvisar så skiftande resultat som 458/1000 till 66/1000. Olika bitecken - punkt, två punkter, kors - förekommer på bokstavsbrakteaterna. På kronbrakteaterna är biteckenserien utökad med stjärna och halvmåne. Dessa tecken markerar antagligen olika emissioner. Vid en eventuell framtida inväxling var det ju intressant att veta vilken utmyntning ett speciellt mynt tillhörde, då silverhalten uppenbarligen varierade mycket kraftigt inom gruppen.

Troligen hade myntet till sist försämrats till den grad - och dess kurs sjunkit så lågt - att en myntreform var nödvändig. År 1363 vet vi att präglingen av de låghaltiga brakteaterna upphörde samt att ett nytt mynt infördes. Samtidigt förklarades tydligen det äldre myntet ogiltigt, vilket i princip innebar att kronan och kyrkan ej längre tog emot det i skatteuppbörden. År 1364 talas nämligen om "dåligt svenskt mynt" som uppsamlats till peterspenningen under åren 1356-62. Urkunden omtalar vidare att någon peterspenning ej kunnat uppsamlas under 1363, då bönderna velat erlagga den i det nyss avlysta myntet.⁶

En av de viktigaste källorna för denna periods mynthistoria är de räkenskaper - Sveriges äldsta - som finns bevarade från myntverket i Kalmar för åren 1361-1365.⁷ Innehållet är följande:

Stockholm:

1

Kalmar:

2

Söderköping?

3

Lödöse:

4

Före 21/5 1363:

5

6

7

8

Okänd
myntort:

9

Efter 21/5 1363:

10

11

12

Västerås:

13

1370/80-talen

14

15

16

Ovan avbildas följande svenska silvermynt från senmedeltiden ur Kungl. Myntkabinettets och S. Svenssons samlingar (foto: Nils Lagergren, ATA): Översta raden 1-4: Brakteater med strålring, troligen slagna från 1354 (Lagerqvist grupp XXVIII: 4a, 1a, 3a och 2b). Andra raden 5-9: Brakteater med slät ring, sannolikt slagna efter 21/5 1363 (Lagerqvist grupp XXXII: 1b, XXX: 1a, 4b, 3 och 2b). Tredje raden 10-13: Brakteater med slät ring, sannolikt slagna från 1370-talet (Lagerqvist grupp XXXII: 2, XXXIII: 4, 2a och 1a). Sista raden 14-16: Örtugar från Albrekt av Mecklenburg, sannolikt 1370-talet, nr 14 Stockholm, åtsida (Lagerqvist nr 4b), nr 15 Kalmar, åtsida (Lagerqvist nr 5a), nr 16 möjligen från Söderköping, framsida (Lagerqvist nr 9a), tidigare hänförd till Silbberget. De myntorter författaren velat hänföra respektive mynt till anges överst och gäller raden som står lodrätt under varje stadsnamn.

(Daterat 2 mars 1365)

"Johannes von Hoyngnen intygar, att han av myntet i Kalmar, som han har i pant av grevarna Henrik och Claus av Holstein och Stormarn, uppburit följande summor: från pingsten (16/5) 1361 till allhelgonadag (1/11 1361), när Becemannes var myntmästare, 1419 mark gammalt mynt; samma år, när Ulf fick myntet och (1362), när Johannes Kolne var myntmästare, 500 mark gammalt mynt genom Otto Dosenrode på utfärdarens vägnar,

emedan denne då var i Tyskland; från pingsten (21/5) 1363 till pingsten (12/5) 1364 513 mark 2 öre i nytt mynt; från pingsten 1364 till Marie födelsedag (8/9) 150 mark 10 öre i nytt mynt; från Marie födelsedag till första söndagen i fastan (2/3 1365) 121 mark 1 öre i nytt mynt. Om någon skulle kunna visa, att Johannes von Hoyngnen uppburit mer än denna summa, är han beredd att avräkna detta från greve Henriks skuld."

Det nya myntet synes med andra

ord ha introducerats vid pingsten 1363. Det rörde sig säkerligen om slätringsbrakteater med bokstäverna E, S, L och H (LL grupp XXX) som nu började präglas. Thorde-mans haltanalyser visar att de hade en mycket hög silverhalt, ca 90%, vilket gör en finvikt kring 0,28 g. Även i denna grupp förekommer sparsamt halvpenningar (med bokstäverna S, L och H). Under perioden har dock antagligen också utmyntats brakteater med ett krönt, framvänt huvud inom slät ring. En-

ligt Brita Malmers undersökning⁸ har de äldsta varianterna i denna myntserie – som präglades ända in på 1500-talet – en finvikt kring 0,25 g, vilket stämmer relativt väl med Thordemans värden för bokstavsbrakteaterna. Märkligt nog synes dock brakteattypen med krönt huvud ha introducerats tidigare än de nya bokstavsbrakteaterna. Den fanns nämligen representerad i fynden från massgravarna vid Korsbetningen utanför Visby, där de stupade vid Valdemar Atterdags invasion 1361 begravdes.⁹

Det synes mig som om dels jämförelsen ovan med örtugsseriens motivval, dels räkenskaperna från myntet i Kalmar skulle kunna ge en tänkbar lösning till vad de senmedeltida brakteaternas bokstäver står för. Vi har nämligen två viktiga fakta:

- 1) Örtugarna från Kalmar och de sammanhörande brakteaterna är försedda med ett krönt E.
- 2) Vid myntverket i Kalmar slogs 1361–65 dels sämre brakteater tillhörande perioden 1354–63, dels nya, bättre mynt från perioden efter 1363.

Produktionen vid Kalmarmyntet var ej liten, av de givna siffrorna att döma. Av det äldre, sämre myntet slogs under åren 1361–63 1919 mark, dvs 368 448 mynt. Utmyntningssiffrorna för det nya, väsentligt bättre myntet var av naturliga skäl mycket mindre, drygt 785 mark eller ca 150 500 mynt under en period av knappt två år. Med en så pass stor årsproduktion är det rimligt att anta att mynt från Kalmar finns representerade i det till våra dagar bevarade materialet. Vilka kan det då röra sig om? Bokstäverna E, L och S är gemensamma för båda grupperna. L vet vi måste tyda på Lödöse, eftersom myntningsavfall från tillverkningen av dessa brakteater påträffats vid utgrävningar på platsen.¹⁰ S har inget samband med Kalmar, vilket däremot E i högsta grad har. Vid en närmare jämförelse finner vi vidare att det är möjligt att knyta an även dessa två brakteatgrupper till det under Albrekts regering tillämpade motivschemat. S skulle då med andra ord stå för Söderköping (troligare än Silvberget), medan H i slättringsserien fortfarande står oförklarad. Var passar då kronbrakteaten med strålring in? Som vi ovan sett, var myntet i Kalmar för-

pantat. Det är ej otroligt att även andra myntverk ej längre var i kronans händer vid denna tidpunkt. Det sista myntverk vi dock får anta kunde förpantas var rikets viktigaste, huvudstaden Stockholms. Att markera den kungliga överhögheten över Stockholmsmyntet med en krona synes logiskt. Det faktum att vi inom kronbrakteatserien finner de flesta bitecknen synes tyda på att det rör sig om en lång myntserie, vilket passar in på ett myntverk som väl får antas hade rikets största produktion. Att man sedan i Stockholm övergår till att präglja slättringsbrakteater med en annan kunglig symbol, ett krönt huvud, synes naturligt. Detta synes dock, som nämnts, ha skett före typhytet 1363. En förklaring kanske kan vara att sämre och bättre mynt präglades parallellt i Stockholm, eftersom de dåliga slättringsbrakteaterna näppeligen kan ha accepterats i affärer med utlandet, eller vid betalningar till legosoldater. Frågans slutliga lösning är dock tills vidare hölj i dunkel.

Om vi dessutom överför tolkningen av kronans betydelse – dvs kunglig överhöghet – till Albrekts myntserie, får vi också en rimlig förklaring till varför bokstäverna i hans myntserie är krönte. Det kanske var så, att Albrekt ville markera att rikets olika myntverk nu var under hans kontroll, till skillnad mot tidigare. Visserligen ger Albrekt år 1375 i uppdrag åt en av sina trojännare, riddaren Hans von Hanow, att upprätta ett myntverk i Silvberget i Dalarna, men det är till kungen Hanow och myntmästaren skall redovisa.¹¹ I de ovan nämnda räkenskaperna från Kalmar redovisar innehavaren av myntverket, Johannes von Hoynghe, till *pantlänarna*, grevarna Henrik och Claus av Holstein och Stormarn, vilket tyder på att kungen vid denna tidpunkt ej hade inblick i myntverket och dess drift. Den betydelse som Albrekt tillmätte kronan såsom kunglig symbol framgår ju också av hans vapenval, de tre kronorna.

Gåtan kring bokstäverna på våra senmedeltida mynt är dock därmed inte helt löst – oförklarade ovan står t ex fortfarande Kalmars E och brakteaten med H. Jag hoppas dock, att detta kan bilda underlaget till en fortsatt diskussion och forskning. En fullständig genomgång av t ex våra kyrkofynd kommer säker-

ligen att kasta nytt ljus över dessa intressanta frågor. Dessutom återstår i detta sammanhang en viktig fråga, nämligen attribueringen av den stora gruppen brakteater med bokstav mellan två motvända kronor (LL grupp XXIX), som ju uppenbarligen också hör till 1350-talet. Det synes mig under alla omständigheter – med tanke på kontinuiteten mellan grupperna XXVIII, XXX, XXXII och XXXIII – att *om* den är svensk (och ej helt norsk), skall den placeras före grupp XXVIII, dvs strålringbrakteaterna. Om gruppen i så fall tillhör tiden omedelbart före eller efter 22 februari 1354 är en annan uppgift för kommande forskning att lösa.

NOTER

1. N. L. Rasmusson, Studier i norsk mynthistoria (Fornvännen 1943)
2. SHM inv. 6062
3. Söderköping nämns bl a som myntort i Magnus Ladulås' testamente 1285. År 1367 nämns borgaren Johannes Hennikini i Stockholm, "alias monetarius Sudhercopensis" (DS 9:1, s. 261), vilket tyder på att myntning pågick i Söderköping kring denna tid.
4. LL s. 91
5. B. Thordeman, Sveriges medeltidsmynt (Nordisk Kultur XXIX, 1936)
6. Svenska riks-arkivets pergamentsbrev I (Sthlm 1866), s. 19
7. DS 8:3, s. 643
8. B. Malmer, Svenska småmynt 1360–1520 (NNU 1977:8)
9. B. Thordeman, Myntfynden i Korsbetningens massgravar (Fornvännen 1932)
10. R. Ekre, Myntningsfynd från Lödöse (NNÄ 1971), s. 71ff. Att Lödöse enligt den ovan framlagda teorin försvinner som myntort under 1360-talet är förklarligt med tanke på det utsatta läget där under de politiska oroligheterna som följde (jfr Ekre s. 83)
11. C. G. Styffe, Bidrag till Skandinavien historia I (Sthlm 1859), s. 156f.

Förkortningar:

- DS – Diplomatarium Suecanum
LL – L.O. Lagerqvist, Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt (Sthlm 1970)
NNU – Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad
NNÄ – Nordisk Numismatisk Årsskrift

Anm.

Red. vill meddela, att vi i nästa nummer fortsätter diskussionen om bokstäverna på de medeltida mynten med anledning av ännu en insändare.

OM ELIAS BRENNER, HANS MILJÖ OCH VERKSAMHET

Av TORBJÖRN SUNDQUIST och GÖRAN WAHLQUIST

Elias Brenner är inte känd av den stora allmänheten medan han bland numismatiker är ansedd som en av de främsta för sin tid. Det var han som banade väg för den numismatiska vetenskapen i Sverige under andra hälften av 1600-talet. Trots knappa omständigheter lyckades han göra det grundläggande arbetet inom svensk numismatik som andra forskare har kunnat bygga vidare på.

Elias Brenner har även gjort sig ett namn inom miniatyrmåleriet, en konstart på modet under hans tid.

I denna uppsats ges en kort presentation av "den svenska numismatikens fader" som fackmän ofta benämner honom.

Numismatik är en av de tidigaste historiska vetenskaperna i Sverige. Under stormaktstiden tar man sig an uppgiften att systematiskt inventera och beskriva Sveriges fornninnen. Ett uttryck härför är det år 1667 i Uppsala inrättade Antikvitetskollegiet. Elias Brenner, bördig från Storkyro i Österbotten i Finland, var en av de första oprövade förmågorna som knöts till kollegiet. Brenner kom som 16-åring till Uppsala 1663 för att bedriva studier, osäkert i vilka ämnen. Under de fyra år han studerade vid akademien lärde han känna flera av de mer framträdande professorerna, bland dem den mångsidige Joh. Schefferus (1621–1679) och Olof Verelius (1618–1682), den senare lärofader till den lika berömda som beryktade Olof Rudbeck (1630–1702). Bekantskaperna hade avgörande betydelse både för Brenners kommande anställning vid kollegiet och för hans framtida antikvariska, konstnärliga och numismatiska verksamhet.

Schefferus var inte bara kunnig fornhistoriker utan även skicklig målare och tecknare. Han delade beredvilligt med sig av sina kunskaper till sin elev Elias Brenner. Brenner hade Schefferus att tacka för sin jämförelsevis nyktra syn på de historiska källorna och sammanhangen. Schefferus förföll inte till den högpatriotiska och i vissa stycken helt okritiska historiesyn som Verelius, men främst Rudbeck, gjorde till sin.

De uppgifter Brenner fick i kollegiet bestod främst i att avrita minnesmärken av större betydelse för

*Självporträtt
Silverstift. Nat. storl.
Nationalmuseum*

Sveriges historia. Han fick göra flera resor i kollegiets tjänst åren 1669–1673, närmare bestämt fyra, varav en till Finland. Åtskilliga av Brenners teckningar från resorna finns bevarade, original ingår exempelvis i Kungl. Bibliotekets samlingar. I samband med fjärde resan slutade Brenner sin tjänst i Antikvitetskollegiet. Orsak härtil var att han blev motarbetad främst av sekreteraren i kollegiet, Johan Hadorph, och för den brist på uppskattning han allmänt sett rönt. Bland annat erbjöd det svårigheter att få lönen utbetald.

När Brenner nu inte längre var bunden till Uppsala och kollegiet sökte han sig till Stockholm. Brenner förde i arv den konstnärliga läggningen hos sin familj, vilket

gjorde att han vågade ta det djärva steget att söka försörja sig som fri konstnär. Hans far, kyrkoherden Isak Brenner i Storkyro, hade tidigt inspirerat honom till att måla och teckna. Fadern var själv målare.

I 1600-talets Sverige fanns inte många inhemska konstnärer av större betydelse. De stora kända konstnärerna hos oss under stormaktstiden är nära nog alla av utländsk härkomst, såsom David Klöcker-Ehrenstrahl, Andreas von Behn och David von Krafft. Det gjorde att det var ett ekonomiskt riskfyllt företag för en svensk att tjäna sitt levebröd som konstnär. Då Brenner under sina antikvariska resor hade tillfälle att knyta kontakt med hovet kunde han förvänta att få konstnärliga uppdrag därifrån. Hans förhoppningar besannades, speciellt genom drottning Ulrica Eleonoras positiva inställning. Drottningen beställde flera miniatyrporträtt av Brenner. I och med att Brenner hade så inflytelserika beställare som de kungliga kom även uppdrag från andra.

Det var i huvudsak som miniatyrist han kom att verka inom måleriet. Brenner tillhörde den andra generationen av miniatyrmålare i Sverige. Den försts främsta namn var Alexander Cooper och Pierre Signac, båda inkallade av drottning Kristina på 1640-talet.

Miniatyrmåleriet som porträttkonst var en i hög grad uppskattad konstart under några hundra år. Den har sitt ursprung i de antika och medeltida handskrifterna, vilka vanligen utsmyckades med rikt ornamentade begynnelsebokstäver, ofta i rött, vid kapitlens början. Konstarten utbildades under 1500-talet till porträttkonst i det lilla formatet.

Efter fyra år som fri konstnär blir Brenner anställd hos kungen med löfte om att få efterträda Signac som hovminiatör. Hovets beställningar av miniatyrporträtt avsågs oftast som gåvor till utländska sändebud. Av Brenners hand finns ett 40-tal miniatyrer bevarade på Nationalmuseum.

Brenners stora insats ligger trots allt ej inom konsten utan inom det numismatiska fältet. Under hela den tid som hittills skildrats har Brenner livligt intresserat sig för samlande och studerande av främst svenska mynt, inte enbart som samlare utan även som forskare. Redan under uppsalatiden började Brenners intresse för gamla mynt. Även härvidlag inspirerades han av Schefferus. Denne sökte nämligen med hjälp av gamla mynt bevisa Sveriges urgamla rätt att i sitt vapen bära de tre kronorna. Det var viktigt att inför omvärlden visa att Sverige hade en ärorik och glansfull historia. Problemet med ursprungsrätten till de tre kronorna var särskilt känslig, då Danmark gjorde samma anspråk på kronorna som Sverige. På de svenska mynten avspeglas trekronorsstriden under Erik XIV:s tid. Danskarna hade i sin vapensköld insatt tre kronor, varvid Erik "hämnades" och insatte det norska lejonet i vapenskölden på vissa svenska markmynt. Det hela var en stor prestigefråga.

Någon gång i början av 1680-talet beslutar sig Brenner för att ge ut en svensk mynthistoria. De främsta orsakerna härtill var för det första att Brenners egen samling nu nått en sådan omfattning att den i stort sett täckte hela den då kända svenska myntningen. För det andra kan han ha påverkats av den uppgift Antikvitetskollegiet givit Hadorph att utge en publikation över Sveriges gamla mynt men som blev ligande utförd.

Brenners plan att i ord och bild teckna den svenska mynthistorien var helt i stormaktstidens anda – det skulle bli en heltäckande corpus. Planen var följande: 1. alla svenska mynt avbildas; 2. beskrivning av mynten vad gäller valör, vikt och halt; 3. nedteckna källor till den historiska beskrivningen, bl a myntförordningar och plakater; 4. beskrivning av svenska ordnar; 5. beskrivning av offentliga och enskilda medaljer; 6. beskrivning av svenska besittningsmynt; 7. beskriva främmande mynt som cirkulerat i Sverige. Som bihang skulle lämnas en förteckning över alla i Sverige befintliga betydande myntsamlingar och deras ägare. Den imponerande planen har ännu i dag inte till fullo realiserats.

Brenner måste nu skydda sig mot sina antagonister, främst Hadorph.

För ensamrätten till arbetet erhöll Brenner år 1686 ett privilegium av Karl XI, vilket innebar att han under 15 år fick sådan rätt att utge verket enligt planen. När han sökte privilegiet hade han hunnit rätt långt med sin mynthistoria, så långt att han tänkte sig dess fullbordan inom ett å två år.

Karl XI
Gouache. Sign. 1697. Nat.storl.
Nationalmuseum

Brenner hade tagit på sig en alltför stor uppgift. Den blev inte lättare av att han arbetade under knappa ekonomiska betingelser och att han inte gjorde avkall på exaktheten i avbildningen av mynten och medaljerna. Brenner upptäckte snart att de kopparstickare han anlitat för att framställa plåtarna till planscherna inte uppfyllde hans stränga krav. Det innebar att han själv nödgades lära sig sticka i koppar. Sedan Brenner tagit på sig i huvudsak samtliga moment i framställningen av både text och bilder tar arbetet väsentligt längre tid än vad han från börjat räknat med.

Karl XII vid fyra års ålder
Gouache. Nat.storl.
Nationalmuseum

När en nära nog komplett svit svenska mynt och medaljer avbildats finner Brenner för gott att utge en provupplaga avsedd att distribueras endast till fackmän i såväl Sverige som utomlands. Arbetet trycks i två versioner, en på svenska och en på latin, tryckår är 1691. Emellertid användes ett gemensamt försättsblad för båda utgåvorna, tryckt på latin. Verkets titel är: *Thesaurus Nummorum Sueo-Gothicorum*. Thet är En Skatt af Swenskt Mynt, Uthi twenne Böcker fördelt. Första delen behandlar tiden fram till Gustav I och den andra delen från Gustav I till Karl XI. Boken fanns inte att köpa i någon boklåda utan distribuerades av Brenner personligen som gåva med den förhoppningen att han från mottagarna skulle i utbyte få kompletterande uppgifter till det tänkta kompletta verket.

Av provupplagan 1691 finns knappt mer än 20 exemplar bevarade och de är alla varandra olika i något avseende. Texten, avsedd för det fullständiga verket, var vid utgivandet 1691 långt ifrån fullbordad. Planschsamlingen, som omfattade drygt 400 avbildningar av mynt och medaljer, var däremot enligt Brenner i det närmaste komplett. Brenner misstänkte dock bl a att han inte kände till alla medeltidsmynt och att den av honom givna förteckningen på Gustav II Adolfs tyska medaljer ej var fullständig. Provupplagan 1691 utökades under hand med tilläggsplanscher vilka även skickades till de som saknade dessa i sina exemplar.

Karl XI:s livliga intresse för Brenners numismatiska verksamhet gjorde att Brenner fick medel från statskassan att till en del täcka de stora kostnaderna för verkets framställande. Visserligen uppbär Brenner "på papperet" dubbel lön sedan han blivit ordinarie assessor i det nu i Stockholm inrättade Antikvitetsarkivet. Men stödet räckte ändå inte att täcka de dryga kostnaderna för boken.

Brenner rönt bland samtida numismatiker och historiker, både i Sverige och övriga Europa, stor uppskattning för sitt arbete. Att verket mottogs med så starkt intresse förklarar av att det kan betecknas som det första numismatiska verket av betydenhet i Sverige.

Under de följande åren ägnade Brenner stor del av sin tid till att

GVSTAVI I. NVMMI CASTRENSES VULGO Daleklippingar-
cusi Hedemora A: 1525. tenente adhuc Christierno Tyranno
Holmiam reliqua; regni Svetici Castella.

Oræ Stockholmensis

Oræ Aboensis

Arofiensis

Quarta pars Thaleri imp.

17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

Plansch ur Thesaurus 1691 med mynt
från Gustav I: 18 penningar klipping
Hedemora; Stockholm, Åbo och Väs-
teråsören samt den rara $\frac{1}{4}$ dalern
Stockholm 1534.

fullständiga sitt numismatiska verk, både vad gäller text och planscher. Efter Karl XI:s död 1697 blev tiderna allt sämre för Brenner och speciellt för hans ekonomi. Genom Karl XII:s engagemang i det stora nordiska kriget fick statskassan svårt att utbetala tjänstemännens löner. De reducerades i många fall till hälften, så ock för Brenner. Han riktade ett flertal böneskrifter till kungen med önskan om bisträckning, men de gav ett magert, i de flesta fall intet, resultat. Trots alla svårigheter arbetar Brenner vidare, sista planschen av hans hand bär årtal 1716. Brenner får aldrig se sitt verk färdigt – 1717 är han död.

Troligt är att Brenner kort före sin död uppdrog åt kollegan och vännen Nils Keder att fullfölja Thesaurus utgivning. Keder som innehade den andra tjänsten som ordinarie assessor i Antikvitetsarkivet var jämte Brenner dåtidens ledande numismatiker i Sverige. Inte förrän 1731 utkommer Thesaurus, vilket var betydligt senare än vad Keder från början tänkt sig. Orsaken till det 14-åriga dröjsmålet är obekant. Keders bidrag till verket är inte av någon större omfattning; inga nya planscher har tillkommit efter Brenners död, bara några smärre justeringar av texten har gjorts.

I motsats till provupplagan 1691 försäljes den ordinarie utgåvan i boklådor. Den ordinarie upplagens titelblad skiljer sig från provupplagans i så måtto att anmärkningen om den tid Brenner lagt ner på att samla och beskriva mynten och medaljerna ändrats från XXX (30) till L (50) år. 1731 års utgåva trycktes endast på latin och innehåller 574 mynt- och medaljbilder. Någon uppdelning i två böcker lik den i 1691 års utgåva görs ej här.

Vi har avsiktligt kallat 1691 års Thesaurus för en provupplaga. De flesta kännare brukar beteckna den som Brenners "1:a upplaga", vilket vi anser missvisande med hänsyn till de ovan redovisade skilligheterna.

Brenners egen myntsamling som vid hans död omfattade 687 mynt och medaljer finns dessvärre ej sammanhållen till vår tid. Det kunde den ha varit om staten antagit det erbjudande om inlösen av kollektionen Brenner gjorde 1716. Då statens ekonomi vid den tiden var synnerligen ansträngd skedde inlösen aldrig. Dock företogs en värde-

ring av samlingen, som såldes till en engelsk köpman vid namn Walter Grainger. Keder gjorde en fullständig katalog över Brenners samling, vilken trycktes i London 1728 med titeln "Museum Graingerianum ...". Efter Graingers död 1729 är det osäkert vart samlingen tagit vägen. Vissa uppgifter tyder på att den sålts till Ryssland.

Trots att Brenner gjorde en mängd felbestämningar vad gäller medeltidsmynten måste hans numismatiska insats betecknas som banbrytande. Under nära två sekler var Brenners Thesaurus den huvudsakliga källan till kunskap om svensk mynthistoria. Uppgifterna om medeltidsmynten här reviderades inte förrän Hans Hildebrand i slutet av 1800-talet utgav sitt stora verk Sveriges Medeltid.

LITTERATUR

Aspelin, E., Elias Brenner. En forskare och konstnär från Karlarnes tid, Helsingfors, 1896.

Brenner, E., Thesaurus Nummorum Sueo-Gothicorum, Facsimileupplaga efter 1691 års upplaga utg. på förlaget Rediviva, Stockholm 1972.¹
Redigerad och med kommentarer av

Nils Ludvig Rasmusson och Ernst Nathorst-Böös.

Dal, N., Memoria nobilissimi assessoris Eliae Brenneri ..., i Specimen biographicum de antiquariis Sueciae ... Stockholm 1724.

Keder, N., Catalogus Nummorum Sueo-Gothicorum ... in museo Graingeriano, London 1728.

Linder Welin, U.S., Elias Brenners arabiska guldpenning och andra dinarer funna i Sverige, i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1964, sid 5-25, Lund 1966.

von Malmberg, B., Elias Brenner. Ett trehundraårsminne, i Ord och Bild 1947, sid. 275-284, Stockholm 1947.

Nathorst-Böös, E., Något om datering av de olika utgåvorna av första upplagan av Brenners "Thesaurus Nummorum", i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1954, sid 80-86, Helsingfors 1956.

-. Mynt ur Elias Brenners samling i ett ryskt museum, i Nordisk Numismatisk Årsskrift 1963, sid. 131-135, Lund 1964.

Tudeer, L.O.Th., Elias Brenner som numismatiker, i Finskt museum 24, Helsingfors 1917.

1. Märkligt är att man i facsimileupplagan har använt det graverade titelbladet från 1731 års upplaga och ej det ursprungliga från 1691. Den av förlaget utgivna reklamfoldern har däremot det korrekta titelbladet.

Medalj graverad av Karlsteen och slagen till minne av Drottning Ulrica Eleonoras begravning 1693.
Kopparstick ur Thesaurus 1691.

Besök hos Hans Majestät Konungen

Nils Uno Fornander, Bertel Tingström, Göran Bergensträhle, Lars O Lagerqvist och Kungen. Foto: Svenskt Pressfoto.

Måndagen den 5 mars uppvaktades Konungen av en delegation från Svenska Numismatiska Föreningen. Ordföranden Göran Bergensträhle, kassaförvaltaren Nils Uno Fornander, Lars O Lagerqvist och Bertel Tingström överlämnade härvid de medaljer som föreningen låtit prägla under de fyra senaste åren. En av dessa bär som bekant Föreningens Högste Beskyddare Konungens bild. De övriga var de tre senaste årsmötesjetonerna vilka beskrevs och diskuterades. Föreningens smärre Skrifter nr 1 och 2 över-

lämnades också. I samband härmed deklamerade Lars O Lagerqvist till Majestätets muntra uppskattning den av Carl Snoilsky skrivna dikt, som pryder den medalj över Oscar II som vår mest poetiske ordförande överlämnade vid föreningens uppvaktning i september 1897 med anledning av Kung Oscars 25 åriga regeringsjubileum. "Troget som ädel metall bevarar de kungliga dragen
Så hos Ditt tacksamma folk fästes
Din vördade bild"

NY KANADENSISK SILVERDOLLAR

Till 300-årsminnet av Robert Caveliers upptäcktsresor i Kanada utges i år en silverdollar. Åtsidan visar drottningens porträtt av Arnold Machin och framsidan Caveliers skepp "GRIFFON". Myntet håller 500/1000 silver, diametern är 36 mm och vikten 23,33 g.

Jubileumsmyntet är lagligt betalningsmedel i Kanada men torde aldrig få tillfälle att cirkulera. Det kommer att levereras i etui.

Det nya finska 5 marks-myntet

Fem marks myntet från år 1972 har inte varit populärt. Det har allt för mycket liknat 50 pennis-myntet. Metallen har varit samma och diametern nästan densamma. Skulptör Heikki Häiväoja har också modellerat den nya typen.

Diametern är 26,3 mm och vikten 8,2 gram (tidigare 8,0 gram). Legeringen är 93 procent koppar, 5 procent aluminium och 2 procent nickel. På randen finns texten SUOMEN TASAVALTA REPUBLIKEN FINLAND. K är den första bokstaven av myntverkets direktör Timo Koivurantas släktnamn.

Myntet skall sättas i omlopp den 9 april.

Aimo Linkosalmi

Stockholms Post-Tidningar den 18 september 1786

Berlin, den 2 Sept.

Det wanliga utkastandet af penningar wid Kröningen, kommer, som det berättas, icke at wid detta tilfälle äga rum, utan skal den därtill erfordrade summan utdelas ibland de fattige, utan skilnad på Religion.

KRING EN FÖRLAGE- RITNING

Under femton år av Karl XIV Johans regeringstid gjorde sig unionen med Norge gällande på de större svenska silvermyntens fransidor på det sättet, att även det norska lejonet med sin yxa förekom in-

Stockholms Post-Tidningar den 13 april 1786

London, den 17 Febr.

I Norra America har Congressen låtit slå och i rörelse bringa kopparmynt, på hvilkas ena sida läses bokstäfverne U. S. (United States, Förenta Staterne) och omskriften: Libertas & Justitia (Frihet och Rättvisa); på den andra en upgående med 13 Stjerner omgifwen Sol, och biskrift: Constellatio nova (Ny Stjernbild).

Stockholms Post-Tidningar den 13 april 1786

Wien, den 22 Martii.

På Kejsarens befallning skola på de nye Brabantiske Souverainsd'orerna, som nu myntas, utom wanlige titeln, i exerguén sättas: Rex Hierosolum (Konung af Jerusalem). Afsigten härmed är at förhindra, det de härvarande Grekiske Köpmän icke måtte utföra detta Guldmynt til Turkiet, hwaräst Hufwudstadens Banquierer icke emottaga mynt som föra de orden: Rex Hierosolum, och töras icke utgifwa dem.

Stockholms Post-Tidningar den 13 juli 1786

Madrid, den 29 Maji.

Den myckenhet Mynt som vår Nation utsprider öfwer hela Jordklotet, står knapt at räknas. I de aflägsnaste winklar af Europa är Spanskt Mynt icke obekant, och i hela Asien drifwes hufwud-handelen med wåre Piastrar. På Myntet i Mexico slogos blott förl. år til mer än 18 1/2 million Piaster (572,252 i Guld och 18 millioner 2956 i Silfwer), utom hwad i de öfrige Kongl. Myntstäderna blifwit slaget.

komponerat i riksvapnet på myntens fransida. Om denna komposition är förvisso mycket att säga. Den lämnade oproportionerligt litet utrymme åt Sveriges tre kronor.

Arrangemanget förekom till att börja med på riksdaler 1827-1829, på 1/3 riksdaler 1827-1829 och på 1/6 riksdaler 1828-1829 ävensom på de större av de under samma tid framlagda silvermyntsprojekten (se Ahlström-Almer-Hemmingsson, Sveriges mynt 1521-1977, s 246 och s 256 ff).

Från 1830-1831 uttrycktes silvermyntens valör i riksdaler specie. Kompositionen med det norska yxbärande lejonet i riksvapnet på myntens fransida begagnades därefter på riksdaler specie 1831-1842 och på halvriksdaler specie 1831-1836 (Sveriges mynt s 247 f). Däremot förekom den inte på de mindre silvermyntsvalörerna 1/4-, 1/8- och 1/12-riksdaler specie; sistnämnda valör präglades inte efter 1833, i stället präglades från 1835 1/16-riksdaler specie.

Genom skrivelse till statskontoret den 2 mars 1842 förordnade Kungl maj:t, att det norska lejonet skulle försvinna från riksvapnet även på riksdaler specie och halvriksdaler specie. Skrivelsen hade följande lydelse:

CARL JOHAN etc. Vår ynnest &c. Under iakttagande af stadgandet i regeringsformen 79 §, som innehåller, att ingen förändring i rikets mynt till skrot eller korn, vare sig till förhöjning eller afslag, må äga rum utan Rikets Ständers bifall, men att Konungens rättighet att låta slå mynt dock förblifver oförkränkt, hafve Vi funnit godt i nåder förordna, att p regeln å de svenska mynten, ehvad desamma äro af guld, silfver eller koppar, hädanefter ej må innefatta annat vapen än det svenska samt att i följd häraf reversen å hela och halfva specie riksdaler stycken skall förändras till likhet med den å fjerdedels, åttondedels och sextondedels riksdaler stycken i öfverensstämmelse med en i berörde hänseende upgjord och af Oss nu fastställd ritning, hvilket Vi jemte ritningens öfverlemnande Eder härigenom till underdånig efterrättelse i afseende på framdeles skeende utmyntningar i nåder meddele; befallande &c. Stockholms slott den 2 mars 1842.

CARL JOHAN
Johan af Wingård

Till stats contoret ang:de förändring af p regeln å hela och halfva riksdaler.

Originalen till denna skrivelse - som föröfrigt också finns tryckt i Svensk Författningssamling (1842 nr 9, s 4) - finns nu bland kungl brev till statskontoret i riksarkivet. Det föredrogs i statskontoret den 30 mars 1842; därvid beslöts, "att ifrågavarande ritning skulle aflemnas till kongl. myntverket, som äfven erhåller del af det kongl. brevet".

I myntverkets ingående diarium, också i riksarkivet, finns antecknat under ankomstdatum den 6 april 1842: "Afskrift af kongl. brevet den 2 mars om en ny revers å hela och halfva rd specie". Någon ritning omtalas inte. Sannolikheten talar för att den överlämnades direkt till myntgravören: han skulle ju begagna ritningen som förlaga, då han graverade det nya riksvapnet i myntstamparna.

I dag äges ritningen av en intresserad och kunnig samlare av numismatica, Ulf Nordlind i Stockholm, som har haft vänligheten att låta MYNTKONTAKT publicera den (se ill). Ritningen har måtten 20x35 cm, vi publicerar den sålunda här i skala 3:5.

Förlageritningen kom till användning vid prägning av riksdaler specie redan samma år (Sveriges mynt s 247). Däremot präglades under Karl XIV Johans regering inga flera halvriksdaler specie.

Det har säkerligen hört till den administrativa gången, att ett kungl brev och en förlageritning skildes åt på det sättet. Förlageritningen måste ju betraktas som arbetsredskap för myntgravören. Vid en snabbundersökning i myntverkets arkiv har över huvud taget inga förlageritningar till mynt påträffats vid de kungl brev, där de finns omnämnade. Med kungl brev den 9 maj 1835 översändes sålunda "ritningar å de nya guld- silfver- och kopparmynten", med kungl brev den 31 juli 1868 översändes ritningar till "p regeln å det nya guldmyntet Carolin"; dessa ritningar finns inte kvar vid de kungl breven.

Om någon av våra läsare äger eller eljest känner till andra förlageritningar till mynt, vill vi gärna publicera dem i MYNTKONTAKT.

Torgny Lindgren

Underdänigt förslag till förändrade Rensar 2
1 Rkt Specie, samt 2 Rkt Specie.

Gillad.

Stockholms Städt den 2. Mars 1842.

Carl Johan.

Johan Winge.

Ur styrelsens årsberättelse för år 1978

Styrelsen har under 1978 haft följande sammansättning:

Ordf G Bergenstråhle, v ordf B Tingström, sekr E Ljungberg, kassaförv N U Fornander, övriga R Alstertun, F Olrog och T Särkány, suppleanter M Greijer, F Held, T Lind samt T Sundquist.

Styrelsen har under året hållit 9 sammanträden och dess arbetsutskott som bildades i juni 4 st.

Utöver i styrelse och arbetsutskott har arbetet pågått i ett antal stående **kommitteer**: 1) mot myntförfälskningar, 2) för PR åt föreningen och MYNTKONTAKT, 3) för föreningens programverksamhet, 4) för

tillvaratagande av landsortsmedlemmarnas intressen, 5) för samarbete inom Nordisk Numismatisk Union, 6) för fastställande och övervakning av priser och avgifter samt 7) för utdelning av föreningens belöningar.

Beträffande verksamheten under året hänvisas till vad som publicerats i MYNTKONTAKT och i Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad.

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik. Föreningens representanter i stiftelsen har varit ordinarie L O Lagerqvist (1/1-13/9), G Bergenstråhle (14/9-31/12), B af Klercker och B Tingström, suppleanter B Hemmingsson (1/1-13/9), K Jonsson (14/9-31/12), G Bergenstråhle (1/1-13/9), N U Fornander (14/9-31/12) samt T Särkány.

Gunnar Ekströms stiftelse för numismatisk forskning. Föreningens representanter i stiftelsen har varit ordinarie B Taras-Wahlberg och suppleant C Grill.

Föreningens ekonomi har genom olika åtgärder stabiliserats. Bland dessa må nämnas: 1) den av extra föreningsmötet d 23 nov 1977 beslutade extra utdebiteringen, 2) den förlikning som träffats om medaljen "Svea Rike", 3) försäljningen av föreningens 1/2-örtug, Nils Bosson Sture, till Sven Svenssons stiftelse som skänkt den till Kungl Myntkabinettet, 4) återbetalningen av ett lån från Sven Svenssons stiftelse samt 5) produktionskostnaderna för MYNTKONTAKT har kunnat sänkas.

Medlem som önskar en fullständig årsberättelse kan hänvända sig till kansliet.

Medlemmar	31/12 1977	31/12 1978
Beskyddare	1	1
Hedersledamöter	8	8
Korresponderande ledamöter	23	23
Ständiga medlemmar	43	45
Ärligen betalande äldre medlemmar	1 348	1 138
Ärligen betalande yngre medlemmar	77	77
Anslutna numismatiska föreningar	-	12
Utländska medlemmar	20	18
	1 520	1 322

* * *

Tillgångar	31.12.1977	31.12.1978
Kontanter	1 020:-	1 025:-
Postgiro	63 217:57	56 491:14
Banktillgodohavanden	7 681:38	3 884:80
Obligationer	19 867:80	19 618:10
Aktier	200 973:-	233 146:-
Medlemsnål	1:-	1:-
Samlarmynt	17 766:-	5 867:-
Medaljer	64 958:50	14 159:-
Jetonger	14 157:-	15 328:-
Boklager	27 524:-	25 045:-
Inventarier	15 000:-	10 000:-
Nedlagda kostnader på tillverkade diabolider	13 827:30	13 972:05
Tidskriften Myntkontakt	5 000:-	-:-
Mervärdesskatt	9 240:36	1 849:40
Övriga fordringar	1 997:-	1 640:-
	462 230:91	402 026:49

Skulder och eget kapital		
C.W. Burmesters medaljfond	21 000:-	22 000:-
C.W. Burmesters förlagsfond	65 000:-	68 250:-
N L Rasmussens stipendiefond	20 977:-	22 403:-
Ständiga medlemmars fond	17 450:-	19 250:-
Ekströmska forskningsfondens bidrag för utgivning av medaljbok	44 386:69	35 452:49
NNÄ 1975/1976	45 000:-	-:-
NNÄ 1977/1978	20 000:-	25 000:-
NN XXXII:2	49 000:-	49 000:-
Prenumerationsavgifter NNUM för år 1978	2 840:-	-:-
-:- för år 1979	-:-	2 109:-
Inträdesavgifter 1979	-:-	540:-
Medlemsavgifter 1978	18 900:-	-:-
Medlemsavgifter 1979	-:-	29 139:90
Extra utdebitering 1978	15 350:-	-:-
Förskottsutbetalning på samlarmynt	-:-	3 563:-
Anslag till kommittén för myntförfälskningar	2 878:-	2 878:-
Skuld på checkräkning med Sv. Handelsbanken	37 704:56	60 048:61
Källskatt	1 780:-	2 352:-
Lån hos S Svenssons stiftelse	60 000:-	20 000:-
Upplupna inkomster på försålda diabolider	1 660:-	2 177:50
Upplupna arvoden	10 000:-	5 775:-
Upplupna kostnader	25 089:45	-:-
Utestående skulder	608:45	-:-
Värdepappersfond för värdepapper	-:-	31 923:30
Föreningens eget kapital	2 606:76	164:69
	462 230:91	402 026:49

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvideras från kansliet!
Pris: 18 kr + porto**

VINST- & FÖRLUSTRÄKNING 1.1 - 31.12.1978

Intäkter			
Medlemsavgifter			
Inträdesavgifter	3 990:-		
Årsavgifter	72 059:-		
Extra utdebitering	55 715:-	131 764:-	
Intäkter av kapital			
Räntor å bankräkning och obligationer samt utdelningar på aktier		7 494:10	
Försäljningsresultat			
Medlemsnål	181:-		
Samlarmynt	25 581:34		
Andra mynt	52 286:-		
Litteratur	12 029:90		
Auktioner	20 792:30	110 870:54	
	Summa intäkter	250 128:64	

* *

*

Präglingssfel på 10-öring

I samband med ett inköp i en butik i Södertälje i början av 1973 mottog undertecknad som växelmynt en 10-öring, vars baksida drog uppmärksamheten till sig.

Myntets utseende framgår någorlunda av bifogade fotografier.

Myntet visades för dåvarande l:e avd.ing. Ebbe Carlsson vid Kgl. Mynt- o. Justeringsverket, medan detta ännu var beläget på Kungsholmen i Stockholm. Enligt denne måste två stycken myntämnen samtidigt befunnit sig i präglingsläge då detta mynt skulle präglas. Möjligen inträffade detta under början av 1973, då det emellanåt förekom att en något tunnare plåt än den ordinarie användes. Det kunde då hända att ett myntämne fastnade i präglingsverktyget och satt kvar där då nästa myntämne kom på plats. En 10-öring med otydlig framsida präglades sannolikt samtidigt med det avbildade myntet.

Ing. Carlsson meddelade vidare att det streck, som på myntets framsida går från det 2:a E-et i Sverige ut mot periferin, avslöjar att stampen sprack vid präglingsstillfallet.

Lars Hedlund, Stockholm

VINST- & FÖRLUSTRÄKNING 1.1-31.12.1978

Kostnader			
Personalkostnader			
Löner	28 878:65		
Arvoden	2 270:-		
ATP m fl sociala avgifter	15 299:-	46 447:65	
Övriga administrationskostnader			
Lokalhyra	18 039:47		
Elström	972:90		
Försäkringar	418:-		
Telefon	2 125:70		
Kontorsmaterial	3 475:20		
Porton	10 930:45		
Annonser	2 400:-		
Trycksaker etc	10 302:40		
Inventarier	5 273:32		
Allmänna omkostnader	2 089:85	56 027:29	
Övriga omkostnader			
Årsavgifter	383:50		
Avgift till NNU	1 090:14		
Resor, transporter	875:65		
Representation, årsmöte, gåvor, klubbafnär	1 864:10		
Prenumerationer	186:28		
Föredragsverksamhet	708:-	5 107:67	
Tidskrifter			
NNUM 1978	874:66		
NNÄ 1975/1976	21 289:50		
NNÄ 1977/1978	5 000:-		
Myntkontakt	62 555:75	89 719:91	
Kapitalkostnader			
Notariatavgifter	1 820:60		
Ränteavgifter	16 993:85	18 814:45	
Försäljningsresultat			
Förlust på medaljer	21 499:95		
Förlust på jetonger	912:30	22 412:25	
Reglering av momsredovisningen			
		14 041:49	
		Summa kostnader	
		252 570:71	
Resultat			
Summa intäkter		250 128:64	
Summa kostnader		252 570:71	
Årets förlust		2 442:07	

FRÅN MYNTVERKET

Förteckning över nya medaljer som präglats 1978

Stampbeställare	Prägel	Diam	Konstnär
Myntverket	Första årtalet på svenska mynt 1478	45 mm	Bo Thorén
Myntverket	Silvergylle	45 mm	Bo Thorén
Riksantikvarieämbetet	Waldemar Falck	56 mm	Léo Holmgren
Riksantikvarieämbetet	Erik Nylén	56 mm	Léo Holmgren
Kungl Vetenskaps- och Vitterhets akademien	Kungl Vetenskaps- och Vitterhets samhället i Göteborg	50 mm	Léo Holmgren
The Linnean Society of London	Bicentenary medal. Linnaeus 1707-1778	45 mm	Léo Holmgren
Stockholms universitet	Sanctus Ericus	56 mm	Léo Holmgren
Sveriges riksdag	Talmannen	40 mm	Bo Thorén
Sveriges riksdag	L A Mannerheim	45 mm	Léo Holmgren
	Justitieombudsman 1810-1823		

Mynttillverkningen 1978

Valör	Årtal	Legering, tusendelar	Antal mynt st	Värde kr
1970 års lag				
5-kr	1977	kopp.nick*	1 520 000	7 600 000:-
5-kr	1978	"	3 644 936	18 224 680:-
1-kr	1977	***	6 152 132	6 152 132:-
1-kr	1978	"	75 693 222	75 693 222:-
50-öre	1977	750 kopp, 250 nick	1 111 110	555 555:-
50-öre	1978	"	30 192 803	15 096 401:50
25-öre	1977	"	917 493	229 373:25
25-öre	1978	"	52 310 582	13 077 645:50
10-öre	1977	"	4 515 707	451 570:70
10-öre	1978	"	72 002 100	7 200 210:-
5-öre	1977	950 kopp, 40 tenn, 10 zink	2 243 829	112 191:45
5-öre	1978	"	44 367 117	2 218 355:85
			294 671 031	146 611 337:25

* Pläterat material i tre skikt, det mellersta av nickel och de yttre skikten av en legering av 75 procent koppar och 25 procent nickel. Vardera ytskiktets vikt utgör 46,5 procent av myntets vikt.

** Pläterat material i tre skikt, det mellersta av en legering av 97 procent koppar och 3 procent nickel och de yttre skikten av en legering av 75 procent koppar och 25 procent nickel. Vardera ytskiktets vikt skall vara 10 procent av myntets vikt.

*Ur Edvard och Erling Matz
synnerligen läsvärda bok
SÄLLSAMHETER I
STOCKHOLMS
SKÄRGÅRD. ROSLAGEN,
Lund 1978, citeras följande:*
"En hamn fanns vid Kappelskär,
en vid Granhamn. Krogen på
Granhamn låg längst inne i viken på
öns nordsida. -- --

Ännu på 1920-talet fanns ett minne kvar av den gamla krogiden. Det var ett stort massivt furubord, vid vilket en och annan jungfru brännvin och ett och annat stop öl serverats. Sen krogen upphörde någon gång under andra hälften av 1800-talet gick bordet på auktion på Tjockö. Fiskaren och skomakaren Viktor Österman fick det på 20-talet. Han var inte vidare nöjd med

bordet utan beslutade sig för att hugga upp det till ved. Ur bordet trillade vid första yxhugget en mängd gamla mynt från Gustav IV Adolfs och Oskar I:s tid. Det var ingen gömd skatt utan minnen från det muntliga kroglivet. Kroggästerna hade tävlat om vilken som med blotta handen kunde slå in ett mynt längst i bordskivans springor. En tävling för valkiga sjömansnärvar."

FÖRENINGAR

BRO MYNTKLUBB, Kristinehamn har möte 23/4 i Kristinehamns Sparbank med ingång från Nya Kyrkogatan. Upplysningar tel 0550/137 69.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad utom juli på AB Västanfors Industriens matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 0223/172 18 kl 8.30-16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion 26/4, 31/5 på Fritidsgården i Hörby. Upplysningar tel 0115/108 87 el 100 78.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad utom juli och augusti på Restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion 27/4, 18/5, 8/6, 20/7, 24/8, 21/9, 19/10, 16/11 och 14/12 på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra onsdagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möten 17/4, 22/5, 18/9, 16/10, 20/11 och 18/12 i Fritidsgården, Ektorp.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad utom juni, juli och augusti i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar 0910/186 80.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA sammanträder i Skandia, Drottninggatan 1, kl 19.30, 25/4 (auktion).

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen i varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

PITEÅ SAMLARFÖRENING har möten tredje fredagen i varje månad utom juni-augusti. Upplysningar 0911/710 76, 500 17.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten i Gävle på Folkets Hus kl 19.00 den 10 april, i Sandviken på Folkets Hus kl 19.00 den 10 maj. Upplysningar tel 026/13 11 77, 25 26 17.

SIGTUNA MYNTKLUBB har möten 30/4, 30/5 och 17/6 på Drakegården, Sigtuna. Upplysningar tel 0760/252 23, 357 77.

SAMLARFÖRENINGEN S:T ERIKS MYNTSEKTION har möte 19/4 på Karlbergsvägen 32 A, Stockholm, kl 19.30.

TRELLEBORGS MYNTSAMLARKLUBB har möten med föredrag och auktion andra måndagen i månaderna februari-maj i Söderslättis Sparbanks samlingsal. Upplysningar tel 0410/345 44.

Kungl Myntkabinettet, Statens museum för mynt-, medalj- och penninghistoria

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm

(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlaplan)

Utställningar: Svenska mynt
från 1000-talet till nutid,
Mynt från forna svenska
besittningar, Världens mynt
under 25 århundraden,
Sveriges medaljhistoria och
Medaljens konsthistoria

Specialmonter:

Primitiva betalnings-
medel

Museet:

Måndag - fredag 11-16
Lördag och söndag 12-17

SVENSKA MYNT

2 kr	1912	1/1+	125:-
2 kr	1913	01a0	750:-
2 kr	1936	01/0	125:-
2 kr	1943	1+	100:-
1 kr	1988	1?	175:-
1 kr	1939	Sp.G 1+/01	30:-
1 kr	1953	01	50:-
50 öre	1881	1	125:-
50 öre	1927	0	600:-
50 öre	1928	01a0	260:-
50 öre	1938	01/0	175:-
50 öre	1939	01a0	90:-
50 öre	1946	0	120:-
25 öre	1932	01a0	100:-
25 öre	1937	0	60:-
25 öre	1940	0	50:-
25 öre	1944	0	100:-
25 öre	1949	0	60:-
10 öre	1990	0	1300:-
10 öre	1917	0	150:-
10 öre	1909	0	500:-
5 öre	1940	0.4	375:-
5 öre	1948	0	200:-
5 öre	1949	0	200:-
5 öre	1950	0	195:-
5 öre	1952	0	85:-
5 öre	1961	0	100:-
2 öre	1920	0	175:-

PEO MYNT & FRIMÄRKEN AB

DROTTNINGGATAN 29.
BOX 16 245, S-103 25 STOCKHOLM
TELEFON 08-21 12 10

TÄLJE MYNTKLUBB har möten 19/4 och 17/5 på Föreningsgården, Torekällberget, Södertälje. Upplysningar tel 0755/185 68 el 405 71.

VILLSTADSORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten med auktion andra måndagen i varje månad kl 19.00 på Finnvedens Sparbank. Upplysningar tel 0371/322 02.

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Örebro läns museum kl 19.30 sista onsdagen i månaderna mars-maj.

AUKTIONER

5/5 Hirsch Mynthandel AB, Malmskillnadsgatan 29, 111 57 Stockholm. Auktionen hålles på Restaurang Oxen, 1 tr.

11-12/5 Svenska Numismatiska Föreningen, Östermalmsgatan 81, 114 50 Stockholm. Auktionen hålles på Statens historiska museum, Storgatan 41. Endast för medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och i övriga föreningar anslutna till Nordisk Numismatisk Union samt för representanter för föreningar anslutna till Svenska Numismatiska Föreningen.

MÄSSOR

21-22 april Fri Mynt -79 5:e internationella mynt- och frimärksmässan i Idrottens hus, Helsingborg.

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGESPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi. Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Fråga:

Jag undrar varifrån de cirklar som ibland finns på 1 kronor, 50, 25 och 10 öringar kommer. Kan det möjligen vara vid präglingen som de uppstått?

Bertil Karlsson, Gusum

Svar:

Ifrågavarande "cirklar" kommer ej till vid präglingen. Ingenjör Ebbe Carlsson vid Myntverket försäkrar detta bestämt. De uppstår vid inpackningen i rullar. Då kanten på myntrullen viks in, sker detta i en apparat där ett par klor formar fal-sen. Klorna griper ofta in djupare än kanten och de cirkelformiga såren uppstår på det översta myntet i rullen. Detta har bekräftats på Riksbanken.

Frank Olrog

Fråga:

Jag har i min ägo en 5-öring tillverkad 1973 i nickel. Vore tacksam för upplysningar om myntet i fråga.

Robert Lindman, Östersund

Svar:

Antingen har denna femöring präglats på en 25-öresplatt eller också är det en vanlig femöring som förnicklats. Ingenjör Ebbe Carlsson på Myntverket meddelar att det har hänt att 25-öresplattor av misstag hamnat i präglingsmaskin för femöringar. Förfalskningskommittén har haft flera "nickelfemöringar" till bedömning. De har samtliga varit riktiga femöringar som förnicklats av privatpersoner. Bästa sättet att konstatera vilken sort det är fråga om är att tillgripa vågen. Väger slanten 2,18 g är det en femöring slagen på 25-öresplatt. Väger den 2,68 g är det en vanlig femöring som förnicklats.

Frank Olrog

Fråga:

I Bjarne Ahlströms bok "Sveriges besittningsmynt" upptas under Bremen-Verden ett 4-marksmynt (nr 7). Vid en genomgång av en privatsamling har jag funnit ett sådant mynt men utan värdebeteckningen 4M. Är denna variant känd tidigare och om så är fallet hur vanlig är den?

Gunnar Sjöström, Malmö

Svar:

Varken Oldenburg eller gamle Brenner tar upp denna valörlösa variant. Trots det förstörade fotografiets förträfflighet är det svårt att se alla detaljer. Jag tycker att man kan ana någon slags skuggning där valörbeteckningarna 4 och M borde

återfinnas. Kan det tänkas att myntet varit infattat och att en skicklig juvelerare frilagt det? I så fall har siffran 4 och bokstaven M kunnat slipats bort tillsammans med eventuella lödspår. För att säkert kunna

avgöra hur förhållandet är borde myntet underkastas en grundlig analys. Om ägaren vill kan myntet sändas till MYNTKONTAKT som ombesörjer en sådan undersökning.

Frank Olrog

VENEDIG SJUNKER!

För flera år sedan gick denna rubrik genom världspresen. Det var en larmsignal i sista stund. Vi har inte råd att låta Venedig gå under. Vetenskapsmän, konstnärer, politiker och andra personer med känsla för de kulturella värdena har gjort världsomfattande insatser för att rädda staden. Mycket har redan gjorts för detta. Härtill fordras pengar – och åter pengar. På olika sätt samlas medel in till saneringsarbetena. Intäkter från speciellt givna konserter, operaföreställningar och soaréer, anslag från myndigheter, föreningar och andra organisationer har bidragit till att flera kulturminnesmärken kunnat bevaras. Mycket återstår dock! Venedig svävar alltså i stor fara. Även små bidrag till en stor sak är välkomna. Nedan omnämnda medaljer är präglade för Venedigs räddning.

För att Venedig må fortleva

Denna serie av sex medaljer med Venedig-motiv har utgivits för att stärka ansträngningarna att rädda staden. De präglas i guld, i tre silvervarianter och i brons. Medaljernas diameter är 34 mm och vikten 77,3 g.

Priset per medalj

Guld		präglas på beställning
Förgyllt silver		DM 55:-
Ej patinerat silver		" 35:-
Patinerat silver		" 35:-
Patinerad brons		" 12:-

Beställningar av och vidare upplysningar om medaljerna ombesörjs av:

INDOSMA GmbH Abt.: Numismatik West-Berlin

Sekreteriat: 8230 Bad Reichenhall,

Wibacher Strasse 1

Tel. (0 86 51) 4760 – Telex: 56 103 - dcm

Köper • Säljer • Värderar
Mynt • Sedlar • Medaljer
Ordnar

Numismatisk litteratur
Lagerlistor
Kvalitetsauktion två gånger årligen

B. AHLSTRÖM MYNTHANDEL AB

Mäster Samulesgatan 11, Box 7662,
103 94 Stockholm Tel 08-10 10 10

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur
Lagerkatalog nr 9 utkommen
Medlem av Sveriges Mynthandlares Förening

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96
Fack, S-104 32 Stockholm 19
T-Rådmansgatan
(uppgång Handelshögskolan)
Telefon 08-34 34 23

Köper • Byter
Säljer • Värderar
Kommissionsupdrag

Mynt • Sedlar
Medaljer • Tillbehör
Numismatisk litteratur

Öppet: vard. 11-18, lörd. 9-14

OM DU VILL KÖPA!!

VI HAR STÖRSTA TÄNKBARA
SORTIMENT SVENSKA MYNT
I ALLA PRISKLASSER
REKVIRERA VÅR
KOSTNADSFRIA KATALOG

OM DU VILL SÄLJA!!

VI KÖPER DIN SAMLING,
GER DIG ETT TOPPBUD, OCH
BETALAR KONTANT
OAVSETT OM DEN ÄR VÄRD
100 KRONOR
ELLER EN MILLION

DET ÄR TILL OSS DU
SKALL VÄNDA DIG

Örtendahl's
MYNT AB
BOX 1 S-199 01 ENKÖPING SWEDEN TEL. 0171-379 50

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 8 sändes gratis
på begäran

KÖPER BYTER SÄLJER

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13